

Halkara jemgyýetçiligi ahyrynda Talibany ykrar edýär

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 25 января, 2025

Halkara jemgyýetçiligi ahyrynda Talibany ykrar edýär HALKARA
JEMGYÝETÇILIGI AHYRYNDA TALIBANY YKRAR EDÝÄR

Türk dilinde «Eplemedik eliňi öpmeli borsuň» («Bükemediğin eli öpeceksin») diýen söz bar. Halkara jemgyýetçiliginiň Taliban bilen gatnaşyklaryna göz aýlanyňda, şu ýagdaýy görmek mümkin. Taliban 2021-nji ýylyň 15-nji awgustynda Kabulda häkimiýeti eýelände, muňa beýleki ýurtlar bilen birlikde guramanyň hemaýatkäri Päkistan hem Kabuldaky Taliban hökümetini ykrar etmejekdiklerini mälim edipdi.

Birnäçe Günbatar ýurdy Kabuldaky ilçihanalaryny ýapan bolsa, Russiýa, Türkiýe, Eýran ýaly käbir goňşy we sebit ýurtlary wekilhanalaryny ýapmadylar.

Taliban hökümeti bolsa «Özüňiz boýnuňyzy burup gelersiňiz» diýýän ýaly özüne ynamly ýagdaýda garaşmaga başlady.

Taliban häkimiýetiniň birinji ýyly dünýä pandemiýa belay bilen başagaý bolandygy üçin diýseň imisala we sessiz-üýnsüz geçdi, şeýle-de bolsa, Owganystan YŞYD-niň Horasan şahasynyň amala aşyran ganly teraktlary bilen ýygy-ýyggydan dünýäniň ünsünden düşmedi.

Agressiýalaryň baş maksady ýurduň şaýy azlygy hazareýlerdi. Sünni mezhebine we ýowuz wahhaby ugruna eýerýän Taliban üçin şaýy bolmak arassa yslamy bozýandygy üçin hristian ýa-da jöhit bolmakdan has erbetdi we howpludy.

Emma hazareýleriň hakly dady-perýady onda-munda gazet

sahypalaryny bezänem bolsa, dünýäniň piňine bolmady. Taliban öz bilenini etdi.

Taliban häkimiýetiniň birinji ýylynda garaşylan ýaramaz senarileriň (içerki uruş, köpçülikleýin gandöküşlikler, uly bosgunlar we başgalar) hiç biri bolup geçmändigi üçin dünýäniň howsalasy ýatyşansoň, köp sanly haýyr-sahawat guramalary şu ýylyň ortalaryndan başlap Kabula gaýdyp gelmäge başlady.

Mundan ýüreklenen öňki režimiň birnäçe ýokary wezipeli býurokraty-da Talibanyň çagyryşy we kepilligi bilen Kabula dolanyp bardy, hiç biriniňem bitiniň burny ganamady.

Munuň özi has owal birnäçe ýerde we platformada öňe süren pikirime güwä geçýär: Taliban soňky ýigrimi ýylda diplomatiýadan, halkara gatnaşyklaryndan, tehnologiýadan we aragatnaşyk serişdelerinden peýdalanmagy mazaly öwrendi, indi olar bulary her pursatda diýen ýaly öz peýdalaryna ulanýar.

Taliban esgeri topugy görünendigi üçin zenanyň aýaklaryny gamçylaýar

Taliban edinen täze maglumatlary we tejribeleri arkaly halkara jemgyýetçiligiň nägileliklerini ýumşatmak bilen bir hatarda öz prinsipleri babatda-da eglişik edenok.

Gyzlaryň bilim almaga, aýal-gyzlaryň işlemäge bolan hukugy babatda öňden bäri öňe sürýän pikirlerinden dänenok we bu boýunça daşardan gelýän hiç bir çagyryşy, nesihaty ýa-da talaby kabul edenok.

Şol bir wagtyň özünde halkara guramalar Owganystanyň täzedan dünýäniň başyna bela bolup inmezligi üçin ýeň astyndan maliýe goldawyny bermäge başladylar.

Häzir dünýäniň gözüne Taliban Owganystany makul şekilde dolandyryýana meňzeýär.

Günbatara we beýleki ýurtlara Owganystan dünýäniň kellesini

agyrtnasa bolany, ol ýerde nämeleriň bolup geçýändigini hiç kimi gyzyklandyryp duranok.

Kabuldaky köne rus tankynyň ýüzüne «Ne mutlu Türküm diyene» diýip ýazylan ýazgy

Türkiýe barada aýdanda bolsa, Ankara ilki başdan bari Taliban bilen ýakyn gatnaşykda bolmagyny dowam etdirýär.

2021-nji ýylyň awgustynda Kabul elden gidende gorkunjyna howa menziline düşlän türk ilçihanasy birnäçe hepdeden soň yzyna dolandy we hemişeki işine başlady.

Soňra Kabuldaky türk diplomatlarynyň torba sakgally, garaňky ýüzli, gorkunç bakyşly Taliban liderleri bilen gujaklaşyp, elleşip duran suratlaryny görmäge başladyk.

Türkiýe respublikasynyň Kabuldaky ilçihanasy

Soňky gezek Kabuldaky türk ilçisi Mazary-Şerif, Şybyrgan şäherlerine gidip, ol ýerdäki türk mekdeplerine bardy, Şybyrganyň asly türkmen häkimi bilen duşuşyp, biri-birlerine sowgat gowşurdylar.

Bulam az bolýan ýaly, Taliban hökümetiniň ýüzi saýylýan press-sekretar Zabihullah Müjahit ýakynda bir ýygnaşyga gatnaşmak

üçin Türkiýä geldi.

Türkiýäniň Owganystandaky adatdan daşary we doly ygtyýarly ilçisi Taliban ýolbaşçysyna sowgat gowşurýar

Diplomatiýa ugrundan sowatsyzlygymy bagyşlaň welin, meni gyzyklandyrýan bir mesele şu:

Haýsydyr bir ýurt resmi taýdan ykrar etmedik we ykrar etmekden ýüz dönderýän ýurdunda nädip diplomatik wekilhana saklap bilýärkä?

Nädip ol ýurduň ilçisi resmi taýdan ykrar etmedik ýurdunyň ýolbaşçylary bilen gujaklaşyp, elleşip surata düşüp bilýärkä?

Meni gyzyklandyrýan ýene bir mesele-de şu:

Eýsem türk ygtyýarlylary Ankarada kaşan köşkde patyşalar ýaly ýaşadylyp ýörle Talibanyň baş duşmany General Dostuma şu meselede nähili tutarygy öňe sürýärlerkä?

Ýa-da Dostum babatda Talibana näme diýýärlerkä? Bir ýurt ganly-pyçakly iki duşmany bir wagtyň özünde gujaklap-ogşap, başyna täç edip bilermi? Eger edýän bolsa, muňa näme diýmeli bolýar?

General Dostum

Bilmeýänler üçin aýdaýyn: Türkiýe respublikasy General Dostumy 1992-nji ýyldan bäri işjeň ýagdaýda Talibana garşy goldap gelýär.

Özbek lider Owganystanda haçan kyn ýagdaýa düşse, Türkiýä gaçyp geldi. Hatda Türkiýe 2009-njy ýylda köşgi owgan polisiýasy tarapyndan gabalan Dostumy alyp gelmek üçin Kabula ýörite uçar ugratdy.

Täsin ýeri, diňe Türkiýe däl, beýleki ýurtlaram Taliban meselesinde şuna meňzeş şekilde hereket edýär.

Amerikaly we ýewropaly diplomatlar düýnki güne çenli terrorçy yglan edip, kellesine pul goýlan Taliban liderleri bilen häzir hiç zat bolmadyk ýaly oturyp, gepleşik geçirýärler. Muňa-sa diplomatiýa diýýärler.

Medeni dünýäniň ähli kada-kanunlaryny aýaklarynyň astyna alyp depgileýän Taliban bolsa, öz düzgünlerini ýöretmegiň keýpinden çykýar.

Şeýlelikde, elinde ýüz müňlerçe bigünä owganystanlynyň gany bolan garaňky terrorçy gurama geçen ýyl gazanan harby ýeňişini bu ýyl diplomatiki ýeňiş bilen perçinledi.

Näme diýip, näme aýtjak! Häkimiýet başyna gelmek üçin amatly pursatyna garaşyp, wagt peýläp ýören beýleki garaňky toparlaryň aşygy alçy gopdy!

Esedulla OGUZ,

Türkiýeli türkmen žurnalisti.

01.11.2022 ý. Publisistika